

EL PLA

Publicació del Pla de Mallorca

DESEMBRE 2021 | Núm. 13

DOSSIER

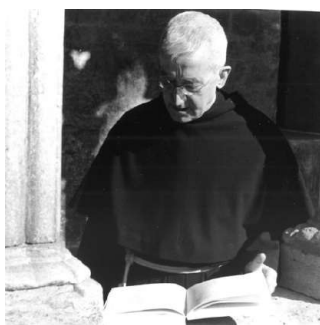
El Pla literari

El Pla de Mallorca no només ha donat fruits al camp, sinó també literaris. Els seus paisatges, pobles i llogarets han estat font d'inspiració de multitud d'autors i autores de la comarca, que han plasmat l'amor per la terra a les seves obres literàries. A aquest número d'*El Pla* fem un recorregut per la cartografia de la paraula. Bona lectura.

Dossier a pàgs. 3 - 14.

Literatura oral al Pla

Amarats per l'esperit de Rafel Ginard la Fundació Mallorca Literària ens convida a descobrir la literatura oral de la comarca: "la literatura que escriu el Pla és la veu del poble: la veu pròpia de la cultura pròpia de Mallorca". Pàg. 3.

Parlen els autors i autores

Joan Mas, Llorenç Capellà, Roser Amells, Gabriel Janer Manila, Sebastià Perelló i Maite Brazales. Autors i autores d'estils molt diversos i generacions diferents, però amb una cosa en comú: haver nascut a un poble de la comarca. Ens comparteixen les seves experiències. Pàg. 10.

"No em puc explicar ni els meus llibres ni a mi mateix sense Ariany/Alanària"

Parlam amb Guillem Frontera, un dels autors de la comarca més reconeguts. La seva obra és plagada de referències al seu poble, Ariany, i a la comarca. Parlam de com l'ha inspirat, de la seva relació amb el poble i de com veu Mallorca, la seva "Sicília sense morts". Pàg. 7.

Apunts del Pla: Guillem Frontera, paisatge i societat

Climent Picornell-. Avui Picornell ens parla del cicle dedicat recentment a l'escriptor arianer. Pàg. 19.

ALGAIDA - ARIANY - COSTITX - LLORET DE VISTALEGRE - LLUBÍ - MARIA
DE LA SALUT - MONTUÏRI - PETRA - PORRERES - SANTA EUGÈNIA -
SANT JOAN - SENCELLES - SINEU - VILAFRANCA DE BONANY

PLA DE MALLORCA XXI

El Pla

Publicació periòdica
del Pla de Mallorca

Núm. 13- DESEMBRE
2021

Edita:

Associació Pla de Mallorca XXI

PLA DE MALLORCA XXI

info@plademallorcaxxi.com
www.plademallorcaxxi.com

Part de les informacions
recollides a El Pla són
generosament facilitades
pels següent mitjans de
comunicació local:

- Es Saig (Algaida)
- Titoieta Radio (Algaida)
- Fent carrerany (Maria)
- Bona Pau (Montuïri)
- Serra Mamerra (Pera)
- Llum d'oli (Porreres)
- Butlletí digital Porreres
- Mel i Sucre (Sant Joan)
- Sa Sella (Sencelles)
- Dínola (Sineu)
- Sa Plaça (Sa Pobla)

Redacció El Pla: Maria Reyero i
Juanjo Suárez

Consell assessor: Climent
Picornell i Jaume Garau

Col·laboradors a aquest número:
Carme Castells, Joana Abrines i
Joana Roca (Fundació Mallorca
Literària), Guillem Frontera, Joan
Mas i Vives, Llorenç Capellà, Roser
Amills, Gabriel Janer Manila,
Sebastià Perelló, Maite Brazales i
Climent Picornell.

Fotos: mitjans de comunicació
locals, xarxes socials dels
ajuntaments, cedides per les
persones entrevistades.

*El Pla és un diari informatiu
independent i plural que
defensa la llibertat d'expressió.
Les opinions expressades a les
seves pàgines no són assumides
necessàriament per la
publicació, sinó que pertanyen
als seus autors i autores, que en
són responsables.*

Editorial

A la zona compresa entre Ariany i Alanària s'hi ubica tota una infinitat d'inspiració, mitologia i creativitat, manifestades de diferents maneres. Narrativa, poesia, assaig... El Pla de Mallorca, segons Gabriel Janer Manila, és un fragment de l'illa que esdevé una pàtria. Per extensió, podríem afegir que esdevé escenari vital, amb experiències traduïdes al llenguatge literari, de vegades amb un punt de ficció.

La producció literària del Pla és un reflex de la seva societat. Així, trobam des de relats costumistes a poemes carregats d'emocions ("Allà, he fet niu amb quatre busques. / Un lloc, un mur i un eclipsi", recita Sebastià Perelló, en referència al fora vila. "M'he d'escapolir de casa / on ja només faig el turista"); o també novel·les amb un fort esperit crític o descripcions minucioses de la vida diària i el passar de les estacions ("ni he desdenyat jocs d'infants, receptes de cuina pagesa, preocupacions i supersticions, llegendes i facècies, endevinalles i pronòstics meteorològics", asseverava Rafel Ginard).

El Pla de Mallorca no només ha donat fruits al camp, sinó també literaris. Els seus paisatges, pobles i llogarets han estat font d'inspiració de multitud d'autors i autores de la comarca, que han plasmat l'amor per la terra a les seves obres literàries. A aquest número d'El Pla fem un recorregut per la cartografia de la paraula. Bona lectura.

Dossier

LITERATURA AL PLA

Literatura oral al Pla: Mallorca amb veu pròpia

Carme Castells i Joana Abrines
Fundació Mallorca Literària

Fotografia: Antoni Font Gelabert / Tolo Balaguer. Arxiu de la Fundació Mallorca Literària

«Aquesta és la nostra llar. Allà on vaig néixer, al mateix carrer de Socies, els meus pares hi estaven de llogaters. Al carrer només hi havia vuit cases. Per sobre les tàpies d'un corral que té l'entrada al carrer del Sol que fa creu amb el de Socies, s'hi dressa un fasser on jo hi he anat a collir dàtils. Ca nostra té la façana relativament nova. Dos aiguavessos. El primer més estret que el segon. [...] A l'aiguavés de davant a mà esquerra quan entren del carrer, sempre hi viu el banc del fuster que finalment, fa poc, substituïren amb cadires de bova. Les cadires usuals de la casa eren tubulets de corda.»

Amb aquestes paraules ens condueix Rafel Ginard a les estances de la seva llar primera, la casa on va néixer i créixer a Sant Joan; on despertà la seva sensibilitat literària i la seva dèria per recopilar la paraula del poble; on

encara batega l'essència cultural de la nostra terra, en forma de gloses, dites i altres perles escrites pel propi Ginard, folklorista, poeta i un dels pilars més cabdals en la fixació de la nostra tradició oral. Aquesta llar seva, amarada de veu poètica i de la saba del poble, és des de 2015 el Museu de la Paraula, creat per la Fundació Mallorca Literària per donar a conèixer el llegat literari recopilat per Ginard –que no és altre que el llegat nostre, les tradicions, els sabers i la formulació d'aquests en forma de dites, de gloses i altres expressions d'arrel. La casa és oberta al públic, disponible per a visites, i és alhora un centre dinàmic des del qual es generen un bon nombre d'activitats i projectes dedicats a divulgar en altres àmbits i formats aquests mateixos continguts.

Esquerra: Pare Ginard. Dreta: Museu de la Paraula (Foto: Tolo Balaguer)

«Sent predilecció pels temes petits, minúsculs, per les coses de cada dia, que duen la seva càrrega d'encís, de bellesa, si un contempla la vida quotidiana amb ulls de poeta. Allò que cal és aprofitar-se'n, extreure'n el bessó»

Coneixem Rafel Ginard com a franciscà, capellà, folklorista, prosista, però va ser Ginard, essencialment, un poeta. És aquesta mirada seva, atenta a la bellesa menuda del que és proper, i la cura extrema a recollir-ho, allò que millor caracteritza la seva aportació a la nostra cultura.

Amarats d'aquest esperit, us convidam a recórrer el Pla de Mallorca, encuriosits per veure-hi allò que hi habita sense ser visible, o no més visible que un bri d'herba, una flor d'ametller, una conversa cordial de veïns, aquella aroma devers el forn o els fumerals de les xemeneies. En referir-se al seu poble natal, Sant Joan, deia Ginard: *«És el triomf de la humilitat. No és una terra aparatosa i magnífica, però és fecunda. Altres indrets seran un jardí, el meu poble és un graner»*. La literatura que escriu el Pla és la veu del poble: la veu pròpia de la cultura pròpia de Mallorca, una mena d'expressió d'identitats col·lectives que no té tant a veure amb la mitificació o desmitificació de l'entorn, com, sobretot, amb el testimoni del viure-hi. El Cançoner Popular recollit per Ginard, que aglutina més de 20.000 cançons

compilades arreu de Mallorca, evidencia fins a quin punt la literatura popular condensa la identitat i la història d'aquesta terra. I dins d'aquest corpus, el Pla és un bessó indiscutible: un entorn agrari i comunitari, un terreny esquitxat de petits pobles que encara serveixen la llengua, la cultura i les tradicions de la nostra illa, perpetuant formes de vida i de relació que venen d'avior.

Aquesta veu pròpia, lligada al territori, proporciona una mirada única per a conèixer-lo: una mena de filtre lluminós amb què descobrir el paisatge de manera enriquida. I és per això que, fa més d'un lustre va néixer el projecte **Walking on Words. Mallorca Literària**, recopilant la literatura relacionada amb diversos indrets de Mallorca, per tal de fer-la accessible. Sota la marca genèrica de **WoW Mallorca**, el projecte ha generat diversos recursos i formats per deixar-nos guiar per l'illa en la millor companyia: de la mà d'escriptors de tots temps i procedència, com són Josep Pla, Anaïs Nin, Jorge Luis Borges, Agatha Christie, Albert Camus, Júlio Cortázar, Martin Amis, Llorenç Villalonga, Ramon Llull, Thomas Berdhardt, Mario Benedetti, l'arxiduc Lluís Salvador o el propi Rafel Ginard. En el cas del Pla de Mallorca, la ruta parteix del Museu de la Paraula de Sant Joan i ens duu fins a Algaida, a través de paisatges cantats amb una

paleta de sentiments multicolor: la veu crítica, la veu còmica, la veu amorosa, la veu descriptiva. De poble en poble, la selecció és íntegrament formada per textos de procedència popular: gloses, cançons, dites i rondalles que, descrivint les gents de Petra, les fetes de Montuïri, les tradicions d'Ariany, les contarelles de Sineu, ens descriuen a tots.

El Pla: bessó de l'illa, cor literari

«Jo veig així el Cançoner. A la manera d'un arbre filosòfic lul·lià. Revingut de soca, enfonya les arrels en la carn bategant del poble mallorquí, i la sang humana n'és la saba». [...] és la nostra terra feta música i cançó»

En aquesta mirada global a Mallorca en clau literària, s'evidencia la diversitat de veus que habiten el llegat d'arrel, en contacte amb el territori viscut, en totes les seves èpoques.

És també una aposta per visibilitzar i dignificar la literatura popular, tantes vegades considerada –erròniament– menys significativa que la literatura escrita i d'autor. La poesia oral és 'la nostra terra feta música i cançó'. A través del Cançoner, recorrem Mallorca, descobrint gràcies a la bona tasca de Ginard quines versions d'una mateixa rima tenen a diversos pobles, on es va originar una expressió que perdura fins avui i, fins i tot, en alguns casos, qui va ser l'enginyós glosador que va donar-li forma. En aquesta ruta, us proposam fer-ho a la inversa: recórrer el territori i, de poble en poble, anar descobrint el Cançoner que s'hi relaciona. La selecció de la ruta que us presentam, sota el títol de "Mallorca amb veu pròpia", és a més la convidada a descobrir fins a quin punt la nostra literatura oral és diversa en forma i contingut, en to i registre, en funció i en origen. Les gloses són composicions poètiques de caire popular generalment improvisades. A Mallorca els versos, o també dits mots, són de set síl·labes i la rima ha de ser consonant. Les gloses antigament servien per a declarar l'amor, per a insultar, per criticar, per recordar

un fet excepcional, per cantar mentre es treballava, per parlar de política, etc. Les gloses formaven part del dia a dia, i els millors improvisadors, els glosadors, gaudien de fama i reconeixement per part de la població. Després de dècades de decadència, les gloses improvisades es troba en un important procés de recuperació gràcies a l'impuls de l'Associació de Glosadors de Mallorca. Els combats de picat han tornat a ser presents als cafès i a les festes populars i el públic torna gaudir de les invectives que es llancen els glosadors.

Us proposam un tastet dels continguts que podeu conèixer tot passejant pels pobles del Pla de Mallorca, i que formen part dels continguts de la ruta 7 del projecte. WoW Mallorca.

A Sant Joan, una glosa de picat emblemàtica:

– *Ja direu an En Lleó
una paraula secreta:
que un homo que no sap lletra
no pot esser glosador.
– Si aquesta no la trec neta,
altra cançó no faré.
Direu an es coremer.
que en el món va esser primer
s'enteniment que sa lletra.*

Aquesta glosa recull l'enfrontament entre un predicador i un glosador per discernir si un home analfabet era capaç de fer gloses improvisades. "En el món va ser primer l'enteniment que la lletra", resol Mestre Lleó, ben rotund. La tradició oral l'atribueix a Antoni Garau i Vidal (Llucmajor 1818-1908), més conegut com a mestre Lleó, reconegut per la seva brillant art d'improvisador i com a editor de diverses "plaguets" de glosades. Les funcions de les gloses poden ser múltiples, en funció del context o la intenció amb què sorgeixen. En moltes ocasions, la improvisació sorgeix com a art en diàleg, en el context dels anomenats "combats de picat": les gloses són armes per atacar o defensar-se d'un atac. Els

combats de picat solien organitzar-se entre dos glosadors o grups de glosadors que es llançaven invectives improvisades per a l'entreteniment del públic. Talment ara, alguns glosadors arribaren a tenir una gran anomenada, i eren acompanyats i defensats per grups de seguidors.

A Ariany, una glosa narrativa de fets dramàtics:

*“...En Pavana d'Ariany
un cosí seu el matà,
i el tirà dins un favar
de Gossauba,
pensant que no el trobaran...”*

Entre les moltes funcions que tenien antigament les gloses i les cançons, hi havia la de transmetre i recordar fets luctuosos que havien tingut lloc, per perpetuar-ne la memòria. Generalment, aquest tipus de glosats solen donar informació sobre el lloc i les circumstàncies dels fets, l'origen de les persones implicades i també és comú un judici moral que enalteix les víctimes i condemna els assassins. Si bé en un principi aquests glosats sobre successos violents es transmetien per via oral, en un determinant moment es començaren a publicar plaquetes que es venien a l'estil de la literatura de canya i cordill. El cas de l'assassinat d'en Pavana fa referència a la mort violenta d'algu de cognom Mestre, conegut com en Pavana a Ariany. A la sortida de Sant Joan en direcció a Montuïri, on encara hi ha la creu d'en Pavana, és segons la tradició el lloc de l'assassinat.

A Petra, gloses sobre pobles veïns, fent-ne befa:

*Jo no som de Manacor,
jo som d'es terme de Petra.
Si el dimoni s'hi va retre,
però no m'hi retré jo!*

Recollida a Petra

*A Petra han posat fanals,
també un parei de serenos,
i tots es fadrins morenos
de negres tornaren blancs.*

Recollida a Manacor

Una part de les gloses que formen el Cançoner popular de Mallorca estan dedicades a les viles i llogarets de l'illa. Les cançons que parlen del poble solen fer referència a les seves característiques més conegudes com la geografia, els cultius agrícoles o els seus habitants. En algunes ocasions també fan referència a algun fet esdevingut i prou conegut. Com no podia ser d'altra manera, moltes gloses critiquen o fan befa dels habitants dels pobles del costat. Aquesta rivalitat també forma part de la cultura popular amb sobrenoms o característiques que els habitants d'un poble atribueixen als seus veïns. En les gloses seleccionades hi trobam exemples referents a la paremiologia (incloent la dita «A Petra el dimoni s'hi va retre») o fets històrics com la novetat de la instal·lació de fanals a la vila.

A Montuïri, una glosa crònica de fets reals:

*“Madona de Son Vaquer,
ja poreu sortir aviada,
que sa vostra fia té
una dragona aferrada...”*

La glosa de Son Vaquer connecta la funció narrativa, que dona lloc a un bon nombre de cançons llargues. En aquest cas, s'hi relata un fet ben curiós esdevingut a final del segle XIX a la possessió de Son Vaquer, situada dins el terme de Montuïri però molt a prop del límit amb Sant Joan. Un grup de joves hi havia organitzat un ball, però dos individus decidiren esbucar-lo. Esbucar un ball era considerada la major ofensa que es podia fer als joves que l'organitzaven. Generalment consistia en apagar els llums, cremar pebres de cirereta per provocar la tossina, llançar olles plenes de brutor o tocar insistentment les baules de la porta. En el cas de Son Vaquer s'innovà la tècnica amollant un grapat de dragons que provocà el pànic entre els assistents, especialment les al·lotes. Els fets foren molt comentats per tota la contrada i com era habitual en aquests casos es feren diverses gloses sobre el tema. ●

L'entrevista

"El poble és una mina a la qual he acudit sempre en cerca dels materials de construcció literària"

L'escriptor Guillem Frontera va néixer ara fa 76 a Ariany (poble que inspirà Alanària, població imaginària que surt a diverses de les seves obres). Va estudiar al seminari Seràfic de la Porciúncula i de ben jove va exercir diversos oficis, com reporter de diari o caixer d'una agència de viatges, fins que es va decantar pel periodisme. Va ser fundador i director de la col·lecció de poesia La Sínia (1965), on va fer els seus inicis literaris. Però és en prosa que ha desplegat la seva obra. Recentment, la Fundació Mallorca Literària ha dedicat el cicle monogràfic "La Narrativa dels 70" sobre la seva obra.

Vostè va néixer a Ariany. Sempre hi ha viscut? Quina és la seva relació amb el poble?

No, no hi he viscut sempre. De fet, hi vaig viure fins als deu anys; a partir dels anys vuitanta del segle passat vaig començar a reprendre la relació amb el poble, però la vida hi ha canviat molt, cosa que m'ha dut a sentir-m'hi bé i ben tractat, però no a passar amb fluïdesa el pont de tants anys d'absència. Ara crec que hi visc, com a conseqüència més d'una inèrcia que no d'una decisió raonada i enraonada.

Sabem que l'escola pública té el seu nom. Sempre l'han reconegut al poble?

Com deia, sempre m'he sentit ben acollit i ben tractat. I posar el meu nom a l'escola supera qualsevol altre intent mundial d'honorar-me.

Anam als inicis. Com van ser els seus inicis a la literatura?

No vaig començar a escriure en un petit poble d'interior. Això va venir pocs anys després, al seminari de La Porciúncula, i com a manera d'amagar la meva intimitat a uns frares que xafardejaven mirant amb nocturnitat i traïdoria els diaris íntims. Escriure va venir com una necessitat d'inventar-me una vida interior que ocultàs la real.

Quins eren i són els seus referents? Alguns autors/es són de pobles de la comarca?

No sé contestar mai aquesta pregunta. Tenc massa referents, tants que no una primera llista d'uns, posem, deu escriptors, no cobriria ni de manera molt elemental el meu mapa referencial. De la comarca no en diré cap no, perquè és segur que me n'oblidaria massa.

El seu poble, el Pla de Mallorca, ha inspirat la seva obra literària? Com?

I tant que sí! Hi ha un llibre *-La mort i la pluja-* en què vaig mirar de treure'n totes les sabes. En general, el poble és una mina a la qual he acudit pràcticament sempre en cerca dels materials de construcció literària. No em puc explicar ni els meus llibres ni a mi mateix sense Ariany/Alanària.

Va començar amb la literatura per la poesia, fundant la col·lecció La Sínia. Ja no n'escriu? Per què?

Fa un parell d'anys que visc en el dubte de si publicar o no algunes mostres de la poesia que he escrit darrerament. Cert, vaig començar escrivint poesia (o fent versos) i la vaig abandonar prest. A darreries dels 70 en vaig tornar a escriure (un parell de mesos, i no gaire), però un amic me'ls va extraviar, encara no sé si per deixadesa o per fer-me un favor. En tot cas, de vegades pens a veure quina falta fa la meua escriptura -poesia o prosa- i ja us podeu imaginar la resposta...

Quan tenia 20 anys va escriure *Els carnissers*, la primera novel·la que explica el daltabaix produït a Mallorca pel turisme. El futur que

pensava llavors s'assembla al present que tenim avui?

El present és pitjor del que imaginava com a futur. Jo només comptava amb la certesa que les coses tendeixen al desastre, però no amb la inexhaurible capacitat humana per incrementar els mals d'aquesta tendència.

A *Sicília sense morts* parla relació viciosa entre política i poder hotel·ler a Mallorca. Com veu aquesta relació? Pensa que des de la literatura i la cultura es pot fer una trinxera per denunciar i ser crític davant la realitat?

És una relació viciosa d'origen. Els poders econòmics del país en realitat no són del país, si per això entenem l'afany d'impulsar la societat sencera vers el progrés (que no és l'enriquiment d'una elit). I els poders polítics arrosseguen, de grat o per força -podríem parlar de seqüències d'alta corrupció-, unes servituds que ho contaminen tot. Com deia aquell militar italià al qual un col·lega menorquí demanava que els bombardejos de Maó no afectassin casa seva, brutta situazione, comandante. D'altra banda, no sé si la literatura pot impedir l'avenç de l'esllavissada general, però sí que crec que sense la cultura no hi ha fre ni camí de retorn.●

Cartografia de la paraula al Pla de Mallorca

Sebastià Perelló
Costitx

Miquel Horrach
Costitx

Gabriel Florit
Sineu

Joan Mas i Vives
Maria

Guillem Frontera
Ariany

Maite Brazales
Sineu

Antònia Monroig
Petra

Gabriel Janer Manila
Algaida

Llorenç Capellà
Algaida

Pare Ginard
Sant Joan

Climent Picornell
Sant Joan

Roser Amills
Algaida

Pere Capellà
"Mingo Revulgo"
Algaida

Cati Coll
Porreres (Lloseta)

Experiències

Joan Mas i Vives

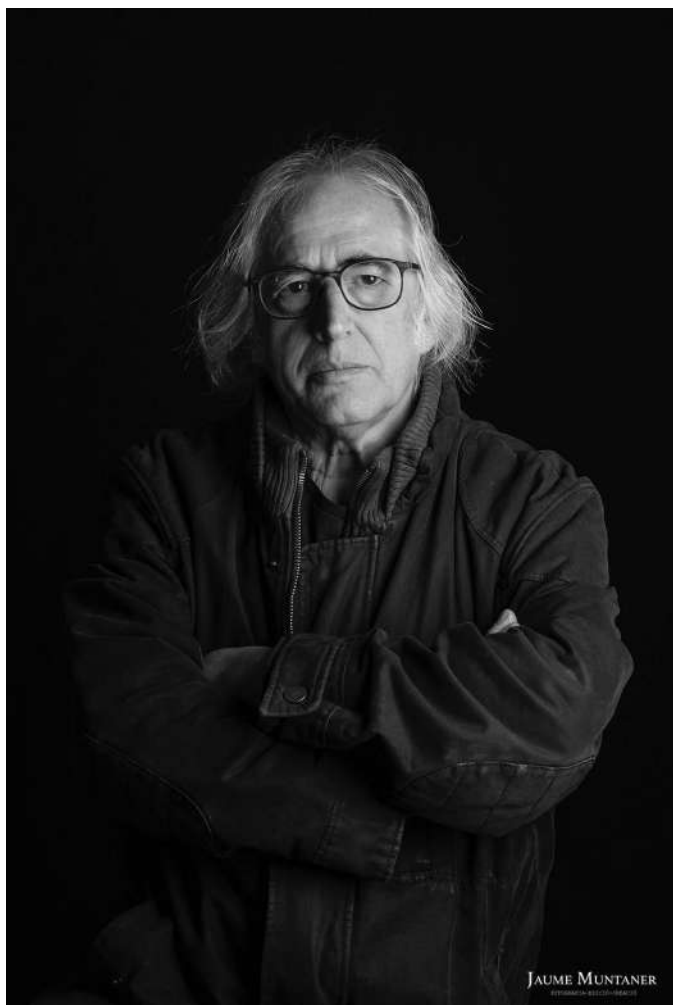
Maria de la Salut

Sens dubte quan escrivim, hi portam el que som. El Pla de Mallorca i més en concret Maria de la Salut, és un dels factors, no l'únic, que més ha contribuït a configurar-me. A la meua novel·lística hi és present en un doble sentit. Primer, argumentalment. A Una vella cançó és la base de la confrontació camp/ ciutat;

A Kabul i Berlín a l'últim segon, hi ha una referència extensa al tupamaro Toni Mas Mas, el gallec, que també era de Maria, i a Diable de Byron! alguns fets transcorren a la possessió de Roqueta. Més important que això, però, és la manera d'entendre la vida, lligada a allò que en diem tocar amb els peus a terra. També en deriva perquè la història austera de l'interior de Mallorca, sotmesa a una supervivència difícil, no sempre ha deixat espai per a fer volar coloms.

Foto: Editorial Leonard Muntaner

Llorenç Capellà

Algaida

Si em demanessin que definís en una sola paraula allò que significa el Pla per a mi, diria misteri. Potser pel fet d'haver-hi viscut els primers anys de la infantesa, els del desvetllament dels sentiments i de les percepcions. Associo el Pla amb foravila.

I què és allò que més m'atreu, de foravila...? La vida oculta. La que batega en el portelló d'una caseta, en l'aigua opaca d'un pou, en tot allò que abasta la mirada. El camp del Pla és color, amb un predomini aclaparador de tots els tons del marró. És un espai amb un caràcter molt definit, literari. És present en alguna de les meves novel·les, a Romanç per exemple. Fins i tot hi ha persones identificables amb el Pla –no vull dir-los personatges, perquè la fabulació fa part de la realitat– que s'introdueixen a les pàgines, gairebé sense que jo en sigui conscient. I els respecto el dret a ésser-hi. Fet i fet, si soc escriptor ha estat, en bona part, per tot això que us acabo de contar.

Experiències

Roser Amills

Algaida

Fem números: vaig tornar a Mallorca aviat farà dos anys després de vint-i-vuit lluny, molt lluny, a l'altra banda de la mar. Me n'havia anat a estudiar a Barcelona amb disset i sí, havia anat tornant, de forma intermitent, que no és tornar. Sobretot quan, mentrestant, tens dos fills i escrius més de vint llibres.

A la seva accepció original el mite remet a un conte, una història o una narració, però la seva profunditat es basa en un enfrontament. A això venia, sense sospitar-ho.

Tota la meva obra havia estat construïda des de l'altra banda i amb una certa gravetat narrativa que la convertia en contes. M'hi faltava la rondalla de debò d'aquest costat, aquest llançar-me directa al mite de Lete sense xarxa: la protagonista torna i tot transcorre a partir d'aquí dolorosament i ràpidament. Una pandèmia inversemblant. Aïllada i sense carnet de conduir.

Sense feina. Monoparental. Víctima de violència de gènere i l'oncle matern Joan que ni es desplaça de la seva clínica de Sóller per dir-me que em fa fora de la casa on vaig néixer. Tan incessari, dotze anys buida, com insensible allò darrer que va dir: "no haver-te separat" i "busca't un home que et mantingui".

Tot fa voltes a les illes i a aquesta a més espero que s'anuncii el final d'aquests successos punyents que m'han obert la vida en canal, com s'obren els llibres i el pa dels entrepans del meu fill petit. L'illa de la calma diuen les revistes de viatges. No saben de què parlen. Jo sí, per això fantasiejo amb marxar, una altra vegada.

Si em deslliurés de tot això, podria desenvolupar les mil idees i projectes nous que em brollen tothora. No em moc. Escric que estic molt quieta i que no se m'oblidi escriure, és l'única cosa veritablement meva que tinc. Lletres rares i difícils.

Com més espantada i vulnerable, més escric. Escriure mentre al carrer de davant dues dames discuteixen rumors. En qualsevol etapa, a qualsevol lloc i en qualsevol època de l'any escriure és anar-me'n i tornar, és la bona temperatura i l'aire que fa gust de terra vermella de la infància i el fred del nord d'aquest segon mes de desembre sense calefacció. Ho donaria tot per tornar a tomar ametlles amb els avis i que el meu oncle torni a somriure i a regalar-me la

màquina d'escriure d'aquells meus deu anys. A això havia de venir. A escriure-ho tot. Escriure "quin llarg i meravellós viatge". Sí, potser feixuc a estones, i també ple de les troballes que importen, l'estudi compartit, la meva terra ferma que és Algaida, aquesta conversa.

Per això és que havia de tornar.

Experiències

Gabriel Janer Manila

Algaida

La gent del Pla sabem una cosa, que el Pla de l'Illa limita per la banda de migjorn amb el macís de Randa. A vegades, quan he tingut una dificultat o quan havia d'iniciar un treball –un projecte narratiu que podia esdevenir una novel·la–, he pujat a la muntanya de Cura, m'he passejat entorn del santuari, m'he recolzat en una de les penyes, prop de la mata escrita i he arribat al Morro d'en Moll des d'on poden veure's d'un cap a l'altre els pobles i les terres que conformen el nostre petit territori, un fragment de l'Illa que esdevé una pàtria.

Des d'aquella talaia he pensat amb la gent d'aquest entorn i la seva història que és la nostra. I m'han vingut al cap alguns fets essencials: el desastre de les Germanies, la repressió de la Guerra Civil, el combat de la gent per guanyar, si pot ser cada dia, un pam de llibertat, de la difícil llibertat. Des de la cima, puc veure Montuïri, Porreres, Algaida, Petra, Santa Eugènia, Sencelles, Vilafranca, Sineu..., escampats entre turons i valls, garrigues i torrents, i alzinars, i pastures, i clapes de verdor. Les boirades del Pla són espesses i, sovint, feixugues. Davallen de la muntanya i s'escampen en silenci pels sementers i els camins, còmplices. Les he vist posar-se sobre els cementiris blancs, disposades a fer companyia als cossos morts.

Les terres del Pla també tenen la seva mitologia: un seguit d'històries –cavallers, bandejats, santes que es lleven un mos de pa de la boca per donar-lo a un pobre, històries de tresors amagats, llegendes referides a la Maredeu, al pas de Sant Cristòfol per aquestes terres: des de la sopegada del gegant,

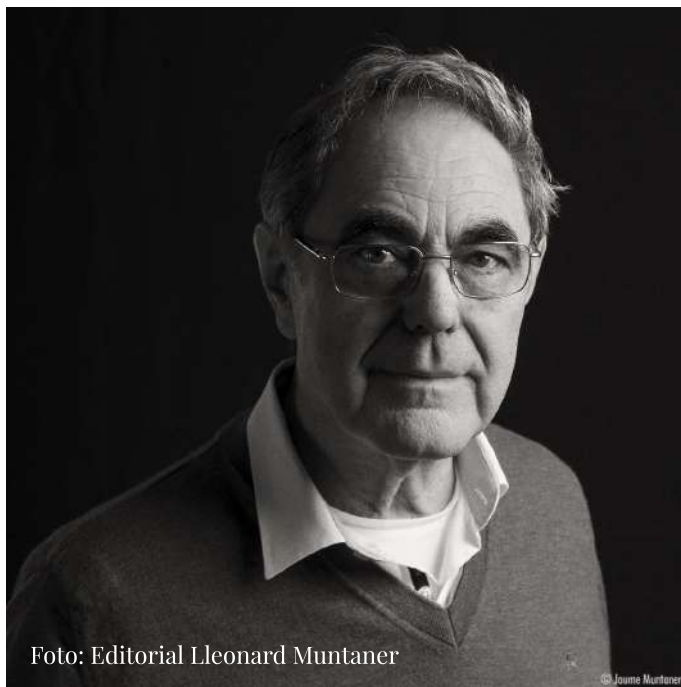

Foto: Editorial Lleonard Muntaner

al puig de son Roig, fins a Biniali deixà la marca del seu peu sobre la roca–, que són les nostres històries sagrades, perquè donen sentit i misteri a unes vides que mai no han estat fàcils.

A dalt d'es puig de Cura, en una parada de pedres, hi ha un roser de tot l'any. Maria Antònia Salvà li dedicà un poema que comença dient: "Pobre feix de troncs i espines..." En realitat no és més que això; un pobre feix d'espines i troncs, tot l'any florit. Dos versos d'aquest poema, potser els dos millors versos que escriví la poetessa, diuen "l'aridesa de l'altura / fila somnis de verger". Entre el rocam aspre, el roser somia que aquell tros de muntanya podria esdevenir un jardí perfumat i màgic. Vet ací el meu somni. Potser també és el somni dels homes i les dones del Pla.

Experiències

Sebastià Perelló

Costitx

Vaig néixer a Costitx i això d'alguna manera ha determinat una part important del paisatge natural i humà que és ben present en l'obra que he escrit fins ara. Primer de tot una presència controvertida del concepte de localitat i d'alguna cosa que es fa present i que el concepte d'intrahistòria podria definir ja sigui des de la proposta d'Unamuno i des dels usos que un altre concepte com la microhistòria insinua tal com la fa servir la historiografia, l'antropologia o la sociologia (Geertz, Carlo Ginzburg,...). Sempre lluny de qualsevol ànsia costumista, de qualsevol forma de voler museïficar el territori. Perquè ja no hi ha una forma de ser local, n'hi ha moltes, i és una manera controvertida de mirar i de fer-se present en la realitat contemporània. M'interessa la trama casa a casa que s'hi vivifica. I el meu interès també és molt lluny de qualsevol mena de nostàlgia, perquè precisament hi cerc, hi vull explorar, el batec actualíssim de ser part del món.

D'altra banda, s'hi fa present des de la mateixa insularitat, que sempre he entès com un gran laboratori d'experiències i que ens presenta com espai perifèric, fràgil, o com un microcosmos on es fa present als ulls dels continentals una alteritat real i imaginada, sempre ambigua, com una projecció mítica i microscòpica del món i de la bolla, on es declinen les identitats des de la vida minúscula, des d'una glocalitat on fan trunyella el paisatge local i l'universal. La vida de poble. Quan són els llocs que ens fan seus, quan la seva memòria és una veritable sentinella de l'esperit del territori i les seves polifonies. I ja som allò que sap tothom i no sap ningú. Perquè des d'aquest observatori del Pla hi sé tresscar amb aquell plaer furtiu que em ve de la infantesa, i sé esfumar-me en la seva xerrameca dolça, on sé que hi puc anar perquè em conserva els meus fantasmes sense els quals seria qualsevol altra cosa. Perquè és aquí que es conforma un estil de fer redol des del qual pots llançar-te cap a la vastitud del món, sempre descentrats, resistents, sempre a lloure, com si els

Foto: Jean Maria del Moral.

llocs on he viscut fossin part de l'arqueologia de la nostra pell. I sense els quals seríem uns mapes muts. I no cal oblidar que aquest fragment del Pla també és la meua biblioteca més fonda on suren cares i veus i és una casa que portaja perquè sempre deixam empès.

No sé si escric des del Pla. Perquè entenc que escriure precisament no és un domicili, un lloc que puguis quedar i posar casa. M'estim més pensar que escric al ras, però és des de l'agilitat local, des de la xerradissa que convoca que he envestit la tasca, des de la seva precarietat petita, des de la cosa poca, però no des de cap mena de particularisme paralitzant. I m'hi he posat sense complexos pel fet d'escriure des d'aquí i no ser a les guixes del món, on sembla que passen les coses. I ha estat excitant. La perifèria no sempre és una màquina d'exclusió, ans al contrari, és una posició esplèndida, un cel obert al món, capaç de dir la seva des de la controvèrsia, des de la mirada indòmita i indomable dels petits i des de l'exigüitat malcriada. Rebecs i indisiplinats, sediciosos i insurgents, des de la desobediència davant aquells que pretenen ser el bessó de tot allò que passa. I tenc la sensació que no és un mal lloc des d'on escriure, perquè, ja ho diuen, la literatura ha de ser un espai furtiu i nòmada, díscol, que sobreviu sempre entre aquells que se'n van per la tangent i compareixen allò on ningú els espera. Aquí, allà, on batega el cor de l'illa.

Experiències

Maite Brazales

Sineu

El sentiment de pertinença és molt curiós perquè molt sovint dista de la realitat, la percepció que en té una mateixa i la que en té la resta. De petita a Palma quan em demanaven de quin poble era amb aquest parlar, sempre contestava que de Sineu; després a Sineu sempre em deien que era de Palma. Em feia gràcia no ser mai d'enlloc, influïda supòs per una cançó de Facundo Cabral que sempre posava mon pare... "No soy de aquí ni soy de allá, no tengo edad ni porvenir y ser feliz es mi color de identidad"

Els plantejaments deterministes són presents al pensament occidental des de l'Antiguitat clàssica; criticats per Estrabo i represos per autors com Said Benayad, conflueixen al determinisme geogràfic a l'Alemanya de finals del s. XIX. Avui en dia, per tant, és impensable dir que el lloc on naixem, vivim o on guardam els records, no conformen el caràcter o l'ésser de la comunitat que l'habita; i, per tant, és lògic parlar també del jo del poeta. El paisatge, el clima determinen el caràcter de les persones que hi viuen; les conforma i les configura de tal manera que sempre serà part d'elles, tant per representar-lo com per defugir-ne.

Dit això, malgrat haver viscut entre setmana a Palma sempre m'he considerat de Sineu, on hi tenia els meus padrins materns i on passava tots els caps de setmana i les festes. M'hi uneix el subdialecte, els records d'infància, els amics de tota la vida... I una estima per la terra, els costums i una manera de fer, antiga i solemne, que s'hereta tranquil·lament dia a dia.

Sineu, per tant, sempre ha estat el punt de partida, des d'on mirar el món i des d'on representar-lo, viure'l i qüestionar-lo. Però malgrat saber-ho, no és fàcil adonar-se de la importància que té per a un mateix, fins que un dia, entrada ja la quarantena, et trobes escrivint un conte sobre la teva infància i et descobreixes uns versos infinitament reveladors:

"Sineu, per a mi, no és un poble, ni una casa, és un concepte. Representa tot allò que és vertader, pur, feliç, són els millors anys de la meua vida, la infància i l'adolescència."

Sineu. Dietari d'una separació, 2019.
<https://www.maitebrazales.es/sineu/>

NOTÍCIES DEL PLA

Algaida

La coberta de la sala polivalent d'Algaida es destinara a produir energia solar

Es Saig, 18/12/2021. - L'Institut Balear de l'Energia (IBE) ha tret a licitació la redacció de 46 projectes d'energies renovables sobre cobertes i aparcaments de titularitat pública de les Illes Balears amb un cost de licitació de 117.720,90 euros. Els licitadors es podran presentar als quatre lots, encara que en podran guanyar un màxim d'un per empresa. El termini per redactar els projectes serà de 18 setmanes en cadascun dels lots des de la formalització del contracte i el termini per presentar les ofertes romandra obert fins al 5 de gener de 2022.

Ariany

Celebren aniversari de l'associació de la tercera edat

El passat 8 de desembre es va celebrar l'aniversari d'aquesta associació del municipi i es va retre homenatge a alguns dels seus socis i sòcies. "Esperem que l'any que ve ho poguem celebrar sense aquestes restriccions que hem tingut aquest any. Salut i molts d'anys per a tots!", desitjaven des de la web de l'Ajuntament.

Costitx

L'Ajuntament ret comptes sobre les seves inversions en Cultura

En relació a la convocatòria de subvencions 2021 al fons municipal d'inversions per a equipaments culturals i Festes d'interès cultural del Consell de Mallorca,

l'Ajuntament de Costitx ha fet públiques les següents inversions: equipaments i millora per a l'ús dels usuaris de la Biblioteca municipal de Costitx, equipament i material per a l'Arxiu municipal de Costitx i millora de les condicions d'ús i adquisició d'equipament pel Museu Ciències Naturals de Costitx.

Lloret de Vistalegre

Directori d'empreses del poble

L'Ajuntament ha col·laborat amb Mallorca Activa en l'elaboració d'un directori per visibilitzar i impulsar el teixit empresarial del poble.

“Si tens una empresa i encara no t'hem afegit al directori, ho pots fer tu mateix a través d'un formulari o bé pots contactar amb el nostre agent, Sergi Cañellas, al telèfon 61775659”, informen.

Llubí

Campanya de recollida de roba infantil

Amb el lema “Aquest nadal, cap infant sense roba”, des de l'Ajuntament llencen una campanya solidària per recollir roba en bon estat per a infants de 0 a 15 anys. La roba pot dur-se fins al 30 de desembre a l'Ajuntament en horari d'oficina.

Maria de la Salut

Vetlada d'art, música i poesia

Aquest mes de desembre es va inaugurar de l'exposició "La Nostra Terra" de la mà del comissari Antoni Torres, amb recital musical de Glòria Julià i Víctor Leiva (Vers Endins). L'activitat fou organitzada pel Col·lectiu Blat Xeixa amb la col·laboració del supermercat Bip Bip.

Petra

Jardí botànic obert al públic

El mes de desembre s'ha fet la recepció del jardí botànic, que ha estat possible gràcies a la subvenció de Mallorca Rural, de 26.760,52€. Es tracta d'actuacions que preserven els ecosistemes dependents de l'agricultura, milloren la competitivitat de l'agricultura, restauren elements amb valor patrimonial i promouen l'eficàcia dels recursos per adaptar-se al canvi climàtic. L'Ajuntament preveu plantar arbres autòctons. Ja està obert al públic.

Porreres

Premis literaris Vila de Porreres 2022

La regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Porreres crea els premis literaris "Vila de Porreres" que s'atorgaren per primera vegada com a premi municipal l'any 2017.

L'objectiu d'aquests premis és consolidar el compromís de la vila amb la cultura i la llengua i l'enteniment d'ambdues com a patrimoni i com a actiu a potenciar, creador de riquesa i de cohesió social.

El termini per a presentar les obres és de l'1 de desembre fins el 31 de gener.

Sineu

Convocatòria per la rehabilitació d'habitatges

Díngola, 10/12/2021. - Ja està oberta la nova convocatòria de les ajudes de l'any 2021 per a la rehabilitació d'edificis i habitatges inclosos dins l'àrea de regeneració i renovació urbana de Sineu, en el marc del Pla Estatal d'Habitatge 2018-2021.

El que es pretén amb aquestes ajudes és fomentar la regeneració i renovació urbana i tenen com a objecte el finançament per a l'execució d'obres de rehabilitació en edificis d'habitatges de tipologia residencial col·lectiva, o bé en habitatges unifamiliars, entre mitgeres o agrupats en filera, inclosos dins l'àrea de regeneració i renovació urbana de Sineu.

Des del Govern de les Illes Balears s'hi destinen un total de 83.898,96 euros a Sineu i s'hi podran acollir aquelles obres que estiguin iniciades (a partir del 21 d'octubre de 2016) i no acabades, acabades o no iniciades.

El termini de presentació de sol·licituds serà de dos mesos, és a dir fins dia 9 de febrer de 2022.

Santa Eugènia

Llista d'espera per l'energia solar

Última Hora, 02/12/2021. - La convocatòria realitzada per la Conselleria de Transició Energètica perquè els veïns que reunien les condicions s'apuntessin al projecte d'autoconsum compartit ha estat un èxit. L'Institut Balear de l'Energia ha rebut 42 sol·licituds entre les quals repartir 28 KW disponibles.

Entre els quals es beneficiaran d'una rebaixa en la seva factura de la llum gràcies a l'energia solar que produeixen les plaques instal·lades pel Govern en la coberta del col·legi públic Mestre Guillemet, hi ha 38 llars, quatre d'ells de famílies vulnerables. A més, participaran tres negocis: un estanc, un bar i una perruqueria. Cal assenyalar també que quatre habitatges han quedat en llista d'espera.

Montuïri

Campanya de sensibilització per l'eficiència energètica

Dia 16 de desembre va tenir lloc, en el marc de la Campanya de sensibilització adreçada a la ciutadania vinculada amb la renovació de bombetes, electrodomèstics, millora dels aïllaments i compra d'energia verda i energies renovables, la conferència "L'energia a ca nostra. Ús, emissions i compra" a càrrec del gestor energètic municipal, Cristòfol Amengual.

Sant Joan

Conveni de amb Sonrisa Médica

L'Ajuntament ha signat un conveni amb l'entitat social, per sumar-se així als recursos que destinen als pallassos de l'Hospital de Manacor, centre de referència dels veïns i veïnes del municipi. L'Ajuntament farà una aportació econòmica anual.

Sencelles

Servei per optimitzar l'electricitat

L'Ajuntament posa en marxa aquest Servei gratuït, amb 3 sessions a Sencelles i una Biniali, durant el mes de desembre. Recorden que cal portar algunes factures de la llum per tal que els gestors puguin valorar quin tipus de contracte és més favorable.

Vilafranca de Bonany

II Jornades d'Estudis Locals

L'11 de desembre va tenir lloc aquesta activitat dins el marc de les Festes de Santa Bàrbara i amb motiu dels 400 anys, el 2020, de la fundació de Vilafranca. Organitzades per l'Ajuntament de Vilafranca i amb el suport de l'Institut d'Estudis Balearics i el Departament de Cultura, Patrimoni i Política Lingüística del Consell de Mallorca. Coordinades per Tomàs Vibot.

Guillem Frontera, paisatge i societat

No fa falta dir, o sí, que Guillem Frontera és un dels gegants de la nostra Literatura, un homenot de les lletres i de la intervenció social. Les seves opinions són respectades i les seves obres llegides per una munió de gent. Ara s'estan duent a terme unes sessions d'estudi i de reconeixement a la generació d'escriptors dels anys 70, "La narrativa dels 70". Gir de guió en la literatura a Mallorca. I dins aquest cicle, unes jornades monogràfiques dedicades a Guillem Frontera que ha fet setanta cinc anys i és a la plenitud de la seva creativitat.

Ja no hi ha cap dubte que la literatura és també una eina que usen altres ciències per a interpretar els seus quefers, també la geografia. La lectura de Els Carnissers (1968), la seva primera novel·la, tengué per a un servidor un impacte que em desvetllà com de clares són les mirades dels escriptors sobre la societat. No només això, el fet que Frontera sigui natural d'un poble del Pla de Mallorca, Ariany, com servidor ho és de Sant Joan, també del Pla, m'ha donat la mesura de la descripció del territori, i amb ell, el paisatge, sobretot d'aquest redol de Mallorca.

M'ha interessat sempre com ha treballat el paisatges a les seves novel·les. Diu Frontera: "Les persones tenim la capacitat de convertir el paisatge en experiència i en història, per un procés d'identificació amb les empremtes que hi ha deixat l'home o amb les raons per les

quals no s'hi ha establert o l'ha abandonat." L'origen del concepte de paisatge té un estret lligam amb la pintura. Diu a País i paisatge, que "foren sobretot els escriptors i els gravadors viatgers del XIX els qui, per l'alquímia de la mirada, varen destil·lar paisatge de la naturalesa d'aquestes illes. Va ser a través d'ulls externs que començarem a definir el paisatge... Els poetes de l'Escola Mallorquina s'identificaren tant amb el paisatge que alguns moriren –artísticament– de sobredosi". Massa exacte.

"M'agraden els turons i les bardisses, el silenci subratllat del picarols de les garrigues, el temps immòbil coronant la suor d'aquests camps de blat prim que ara recordo. El fred i la boira, les gelades, l'ordi estufat, els albons florits, l'antiga veu que forada la pallussa d'una era. Les figueres de moro, les alzines... tot això tan llunyà que no recuperaré ja mai més" Guillem Frontera nasqué i visqué de jove, i ara hi roman, a Ariany i vegé la transformació social i territorial provocada pel turisme, el naixement d'una classe mitja, la pujada paulatina al poder de la nova classe dominant dels hotelers i constructors, la immigració dels treballadors peninsulars, el contacte i el canvi social de tota la població de les illes: de la que es resistia al canvi i de la que s'hi adaptava. A La mort i la pluja (2007), Ariany és transformat, literàriament, en Alànnaria. "El paisatge es transformà lentament, obstinadament, omplint-se de fites: s'hi

excavaren cisternes, pous, aljubs i albellons; s'hi traçaren síquies, camins de carro, camades i dreces; s'hi construïren una casa, casetes d'eines, païsses, portasses, solls, galliners i sestadors. I la terra, abans cacera senyorívola, esdevingué pagesa.”

Les reflexions socials implícites en la seva trama novel·lística són evidents i el contrapunt del paisatge apareix molt sovint com un ritme sincopat que il·lumina o enfosqueix. Aquella Mallorca rural va ser esmicolada pels successius booms turístics, aquest canvi serà una constant en l'obra literària i periodística de Frontera, des del seu pas pel seminari franciscà de la Porciúncula, al descobriment de la seva vocació literària en català. Començà com a poeta però molt aviat passà a la novel·la i amb vint-i-tres anys escriu *Els carnisseres* (“Vaig cercar la manera de contar un canvi històric que estava vivint i que tenia ganes de contar”). El salt a Barcelona el 1970 tengué per a ell una influència i una sèrie de contactes i vivències que li serviren per donar el pas per ser un autor més vivencial i per tocar el món editorial, del periodisme i l'adaptació televisiva. La faceta d'editor al costat de Pere Serra i després a Ensiola, caracteritzen una de les seves dèries juntament amb el discurs i l'afició a l'art.

La ruta dels cangurs (1979), Una dolça tardor (1983), Un cor massa madur (1993), L'adéu al mestre (2013), Sicília sense morts (2015) coagulen una visió desencantada de Mallorca, dels governants i dels empresaris sense cultura i sense sentit de la tradició, retrata els especuladors, els hotelers, el món de la corrupció ja sigui des de una novel·la negra o com a *La vida dels cossos* (2019) on hi apareixen amb la seva magnífica vitalitat la Barcelona de la Transició, el Madrid de les darreries del franquisme o la Mallorca de l'inici del vertigen turístic. “Vull que el lector sàpiga comprendre el món que jo vull explicar, servint-li de punt de reflexió sobre determinades qüestions que jo vaig proposant. Encara que no cregui que els mallorquins, com a poble puguem sobreviure, almenys que ens deixin dir les darreres paraules, el per què d'aquesta mort”. Tot això tenint temps per escriure a la premsa o publicar un llibre d'aforismes (*Bombolles de sabó*, 2006) o conversar amb Pere Antoni Pons amb el magnífic retrat que li feu a Guillem Frontera. Paisatge canviant amb *figura inquieta* (2017), un subtítol que agafa a la perfecció les obsessions de Frontera: el frenesí per la captació del canvi.

Ara li dediquen una atenció que sols reben els grans. Els qui deixen petjada.

MITJANS LOCALS

Al Pla de Mallorca existeixen publicacions de caràcter local i periodicitat variable que tracten l'actualitat dels diferents municipis.

Clicant al seu logo podeu anar a les seves webs o xarxes socials.

Posa't en contacte amb nosaltres si vols afegir el teu mitjà a aquesta secció.

essaig.cat

Algaida, Pina i Randa

Algaida

Porreres

Porreres

Maria de la Salut

Sencelles

Sant Joan

Sineu

SERRA MAMERRA

Petra

Sa Pobla

Montuïri